Ένας Πατώνω(φ) στο Βασιλικό

Σάββας Πατσαλίδης

☆

Το θέμα με μια παράσταση δεν είναι πόσο διαρκεί —τρεις ή τέσσερις ώρες—αλλά κατά πόσο αξίζει να διαθέσει κανείς το χρόνο του για να την παρακολουθήσει. Και ο "Πλατόνοφ" που είδαμε στην παραγωγή του ΚΘΒΕ ήταν σπατάλη χρόνου.

Κάποιος ίσως πει, "μα, πώς είναι δυνατόν ένας Τσέχωφ να μην αξίζει!". Κι όμως, συνήθως οι μεγάλοι ποιητές είναι αυτοί που τα καταφέρνουν και μας δίνουν και τις πλέον κραυγαλέες "αποτυχίες". Αποτυχίες, φυσικά, πάντα σε σχέση με αυτό που θεωρούμε ως το καλύτερό τους.

Για παράδειγμα, η κριτική κυριολεκτικά "κατασπάρασσε" τον Άλμπι κάθε φορά που έγραφε καινούριο έργο, γιατί έσπευδε να το συγκρίνει με το αριστούργημά του "**Ποιος φοβάται τη Βιρτζίνια Γουλφ"** και, όπως αντιλαμβάνεστε, το έβγαζε σκάρτο ή, στην καλύτερη περίπτωση, επιεικώς υποδεέστερο.

Βέβαια, με το τσεχωφικό "**Πλατόνωφ**" τα πράγματα είναι κάπως διαφορετικά. Είναι προφανές πως έχουμε να κάνουμε με ένα σχεδόν σχεδίασμα μαθητευόμενου συγγραφέα, που μπορεί να περιέχει εν σπέρματι κάποια από τα θέματα που θα τον απασχολήσουν στα μελλοντικά κορυφαία δημιουργήματά του, όμως ως έχει δε μπορεί να σταθεί στο σανίδι (δεν είναι τυχαίο το ότι μάθαμε για την ύπαρξη του έργου μετά το θάνατο του συγγραφέα).

Ο Τσέχωφ δείχνει τόσο φιλόδοξος σ' αυτό το νεανικό εγχείρημα, που δίνει την εντύπωση πως θέλει μέσα σε μία κατασκευή να χωρέσει τα πάντα, όλο το θέατρο και όλη την κοινωνικοπολιτική σκηνή του 19ου αιώνα, ιδίως της Ρωσίας με το τέλος της αυτοκρατορίας. Ογδόντα τρεις σκηνές, 26 χαρακτήρες (είκοσι ομιλούντες), δύο απόπειρες φόνου (η δεύτερη επιτυχημένη), δύο αποτυχημένες απόπειρες αυτοκτονίας και μία τρίτη μόνο ως σκέψη, ως επίσης και ένας φόνος εκτός σκηνή, είναι ο τελικός απολογισμός.

Κι όλα αυτά τα φοβερά και τρομερά σε κάποια Νότια επαρχία της Ρωσίας, στο κτήμα της Άννας, της νεαρής χήρας του στρατηγού Βοϊνίτσεφ (η πρώτη σε μια σειρά δυνατών γυναικείων φιγούρων —θ' ακολουθήσουν η Μάσα, η Νατάσα, η Αντρέγεβνα κ.ά), γύρω από την οποία υφαίνεται ένα ερωτικό γαϊτανάκι, που έχει ως αφετηρία την αδυναμία της να ξεπληρώσει τα χρέη της σε τοπικούς άρχοντες.

Μόνη λύση, ένας πλούσιος γάμος με τον ηλικιωμένο Πορφίρι. Η άλλη λύση, να τη σπιτώσει ο απαίσιος γιος του. Σίγουρη ότι ο γέρος θα την εξασφαλίσει οικονομικά, αρχίζει να φλερτάρει με το δάσκαλο του χωριού Πλατόνοφ, χρεοκοπημένο γαιοκτήμονα. Απο κει και πέρα το πράγμα μπλέκει. Ο Όσιπ, παλιό φλερτ της Άννας, σε μια κρίση ζήλιας κάνει μια αδέξια προσπάθεια να σκοτώσει τον Πλατόνοφ, ο οποίος τραυματισμένος και μεθυσμένος αποπλανεί μία φοιτήτρια χημείας. Την ίδια στιγμή μπαίνει στη μέση η Σοφία (μαθητικός του έρωτας) και το σκοτώνει.

Το πρόβλημα με την εξέλιξη της δράσης είναι ότι συμβαίνουν πάρα πολλά, σε σημείο ο θεατής να μην έχει χρόνο να εξοικειωθεί με τους χαρακτήρες και το περιβάλλον τους. Κάπως η αργόσυρτη πρώτη πράξη αφήνει κάποια περιθώρια "συστάσεων", όμως η δραματική θερμοκρασία των δρωμένων είναι εξωτερική, γι' αυτό και δεν τραβά το ενδιαφέρον (σχεδόν κοιμίζει). Η πρώτη σκηνή της δεύτερης πράξης σχεδόν ζωντανεύει με το νυχτερικό πάρτι και την όλη ατμόσφαιρα, με τη μουσική και τα πυροτεχνήματα, τη στιγμή που η Σάσα ενδίδει στον Πλατόνοφ., δεν έχει όμως συνέχεια στην επόμενη σκηνή έξω από το σπίτι του Πλατόνοφ, όπου κυριαρχούν οι βαρετοί και επαναλαμβανόμενοι διάλογοι με τις εύκολες και κλισαρισμένες λύσεις. Εκεί όπου κάπως ανεβαίνει ξανά η ένταση είναι μέσα στο σχολείο, στη συνάντηση Άννας και Πλατόνοφ, όμως είναι πια πολύ αργά για να διορθωθούν τα πράγματα. Η ζημιά έχει ήδη γίνει. Και γίνεται χειρότερη με τις επιλογές του Σέρβου σκηνοθέτη Μιλιβόγεβιτς, ο οποίος μπορεί να έκοψε και να έραψε (κατέβασε τους χαρακτήρες σε 18), όμως στο τέλος δεν πέτυχε κάποια καλύτερη σκηνική οικονομία και σφιχτοδεμένη σύνθεση Αυτό που πέτυχε ήταν να φτιάξει ένα έργο αλλήθωρο, όπου αλλού κοιτούσε η πρώτη πράξη κι αλλού η δεύτερη—λες και είχαμε να κάνουμε με δύο διαφορετικές σκηνοθεσίες. Κι όχι μόνον αυτό, αλλά απέτυχε και στη διδασκαλία των ρόλων.

Έπνιξε (με την έννοια ότι δε "φώτισε") ατομικές συμπεριφορές και αποψίλωσε κλίμακες συναισθηματικών εκρήσεων, σε σημείο ώστε να "μπουρδουκλωθούν" ακόμη πιο πολύ τα πράγματα και κανένας να μην καταλαβαίνει τι γίνεται (και γιατί).

Χωρίς "πιασίματα" για το πλάσιμο των ρόλων τους, οι ηθοποιοί μπαινόβγαιναν στη σκηνή παθιασμένοι χωρίς πάθος και πάσχοντες χωρίς πόνο. Και να σκεφτεί κανείς ότι αρκετοί από αυτούς είναι έμπειροι καλλιτέχνες, ξέρουν καλό θέατρο, διαθέτουν στέρεα και πολλαπλώς δοκιμασμένα τεχνικά υλικά. Θα μπορούσαν να κάνουν, ακόμη και με έναν "Πλατόνοφ", πολύ καλύτερα και ουσιαστικά πράγματα από το ανούσιο "μπες βγες" στη σκηνή για να περάσει η ώρα (που δεν ήταν και λίγη, 150 λεπτά είν' αυτά).

Τα κοστούμια της Μπρέισγουελ χωρίς τίποτε το ιδιαίτερο. Το σκηνικό του Γαβαλά ως σύλληψη καλό, πρόδιδε όμως κάποια βιασύνη. Του έλειπαν πινελιές για να ολοκληρώσει το σχόλιό του. Η μουσική του Καμαρωτού έδινε αναγκαίες ανάσες ζωής στα ασθμαίνοντα και χωλαίνοντα δρώμενα. Οι φωτισμοί του Α. Σινάνου είχαν τις καλές στιγμές τους.

Μία παράσταση χωρίς πυξίδα και σημείο αναφοράς. Με τα λόγια του Σαίξπηρ, ‘‘πολύ κακό για το τίποτα’’.

Αγγελιοφόρος της Κυριακής

18 Ιανουαρίου 2004